

Sygn. akt III USK 123/22

POSTANOWIENIE

Dnia 1 lutego 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Robert Stefanicki

w sprawie z odwołania M. S.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Lublinie
z udziałem A. S.
o ustalenie istnienia obowiązku ubezpieczenia społecznego,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 1
lutego 2023 r.,
na skutek skargi kasacyjnej odwołującej się od wyroku Sądu Apelacyjnego w
Lublinie
z dnia 22 grudnia 2021 r., sygn. akt III AUa 714/20,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od odwołującej się na rzecz organu rentowego
kwotę 240 (dwieście czterdzieści) złotych tytułem zwrotu kosztów
zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Lublinie decyzją z dnia 12 marca 2018 r. na podstawie art. 83 ust. 1 w zw. z art. 6 ust. 1 pkt 1, art. 11 ust. 1, art. 12 ust. 1, art. 13 pkt 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 963 ze zm., obecnie tj. Dz.U. z 2022 r., poz. 1009) stwierdził, że M.S. (Ubezpieczona) od dnia 2 stycznia 2018 r. nie podlega obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym: emerytalnemu, rentowemu, chorobowemu i wypadkowemu z tytułu umowy o pracę zawartej z A. S.

(Płatnik) prowadzącym pozarolniczą działalność gospodarczą pod firmą P. z uwagi na to, że w ocenie organu umowa o pracę była czynnością pozorną i jako taka była nieważna. Odwołanie od powyższej decyzji złożyła ubezpieczona, domagając się jej zmiany oraz ustalenia, że podlega ubezpieczeniom społecznym z tytułu spornej umowy o pracę. Płatnik składek przyłączył się do stanowiska ubezpieczonej.

Sąd Okręgowy w Lublinie wyrokiem z dnia 3 marca 2020 r. oddalił odwołanie M. S. i zasądził od ubezpieczonej na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Lublinie zwrot kosztów procesu. Zdaniem Sądu I instancji analiza zebranego w sprawie materiału dowodowego nie pozwala uznać, aby ubezpieczona faktycznie świadczyła obowiązki na podstawie umowy o pracę na czas nieokreślony oraz brak jest dowodów na okoliczność, że ubezpieczona w sposób stały wykonywała obowiązki pracownicze. W ocenie Sądu Okręgowego strony spornej umowy o pracę nie miały zamiaru realizowania stosunku pracy, a brak zapotrzebowania na pracę M. S. w ramach stosunku pracy w przedsiębiorstwie płatnika wskazywał jednoznacznie na to, iż zawarcie spornej umowy stanowiło czynność pozorną. W konsekwencji Sąd I instancji uznał, że umowa o pracę zawarta została wyłącznie po to, aby stworzyć tytuł do nawiązania stosunku ubezpieczenia.

Apelację od powyższego wyroku wniosła M.S., zaskarżając orzeczenie w całości i zarzucając: brak wszechstronnego rozważenia zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego tj. oceny zeznań odwołującej, świadków, dokumentów wbrew zasadom logiki oraz doświadczenia życiowego, jak również sprzeczność istotnych ustaleń stanu faktycznego poczynionych przez Sąd I instancji z treścią zebranego materiału dowodowego. Ubezpieczona wskazała również na naruszenie przepisów prawa materialnego tj. art. 83 § 1 k.c. oraz art. 6 k.c. w zw. z art. 300 k.p. i wносиła o zmianę zaskarżonego wyroku, a także o zasądzenie od organu rentowego kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego za obie instancje według norm prawem przepisanych. W odpowiedzi na apelację Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Lublinie wnosił o jej oddalenie w całości oraz zasądzenie kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego za II instancję według norm przepisanych wskazując, że apelacja stanowi jedynie polemikę z prawidłowymi ustaleniami Sądu Okręgowego.

Sąd Apelacyjny w Lublinie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 22 grudnia 2021 r. oddalił apelację i zasądził od ubezpieczonej na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Lublinie zwrot kosztów postępowania apelacyjnego. Sąd Apelacyjny podzielił, co do zasady, ustalenia faktyczne, jak i wnioski prawnicze zawarte w motywach zaskarżonego wyroku oraz przyjął je za własne. Zdaniem Sądu Apelacyjnego ubezpieczona nie wykazała, aby ustalając stan faktyczny w wyniku przeprowadzonej oceny dowodów, Sąd Okręgowy uchybił zasadom logicznego rozumowania lub doświadczenia życiowego, a dokonana ocena zebranego materiału dowodowego miała charakter dowolny, a nie swobodny i nie była wszechstronna. W ocenie Sądu Apelacyjnego dla oceny ważności zawartej umowy o pracę szczególnie istotna jest bowiem podstawa jej zawarcia, którą stanowi uzasadniona potrzeba ekonomiczna.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego wniosła ubezpieczona, wskazując na oczywistą zasadność skargi – art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. - z uwagi na oczywiste naruszenie przez Sąd II instancji przepisów prawa materialnego i błędną wykładnię a w konsekwencji niewłaściwe zastosowanie art. 83 § 1 k.c. Zdaniem skarżącej stanowisko Sądu Apelacyjnego, nie koresponduje z dotychczasowym dorobkiem orzecznictwa Sądu Najwyższego. Skarżąca wniosła o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 22 grudnia 2021 r. i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania oraz zasądzenie od organu rentowego kosztów sądowych w tym kosztów zastępstwa według norm przepisanych.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Lublinie wniósł o wydanie postanowienia o odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania z uwagi na brak podstaw do przyjęcia i zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego według norm prawem przepisanych, zaś w przypadku przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania o jej oddalenie i zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego według norm przepisanych. Zdaniem Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Lublinie zarzuty skarżącej sprowadzają się do naruszenia art. 233 § 1 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie spełnia wymogów uzasadniających jej przyjęcie do rozpoznania merytorycznego. W myśl art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia wnoszonym w konkretnej, indywidualnej sprawie zakończonej wydaniem prawomocnego wyroku, wobec czego argumenty za potrzebą rozpoznania tak rozumianego środka zaskarżenia przedstawione we wniosku o przyjęcie skargi, nie mogą być oderwane od podstawy faktycznej i prawnej orzeczenia objętego skargą, jak również muszą być adekwatne do podstaw kasacyjnych, na których skarga została skonstruowana. Takie stwierdzenie jest wynikiem tego, że Sąd Najwyższy (poza uwzględnieniem z urzędu nieważności postępowania apelacyjnego) rozpoznaje skargę kasacyjną wyłącznie w granicach zaskarżenia oraz w granicach jej podstaw, będąc przy tym związanym ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia (art. 398¹³ § 1 i 2 k.p.c.).

Przesłanka ujęta w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. ma miejsce wtedy, gdy zasadność podniesionych w niej zarzutów wynika *prima facie*, bez głębszej analizy prawnej. Dotyczy to więc jedynie uchybień przepisom prawa materialnego albo procesowego, zarzucanym sądowi drugiej instancji, o charakterze elementarnym (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 6 listopada 2015 r., IV CSK 263/15). Chodzi zatem o taką sytuację, gdy nie tylko zgłoszony zarzut jest słuszny, ale także stwierdzona nieprawidłowość jest tego rodzaju, że powoduje jaskrawą wadliwość zaskarżonego orzeczenia (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 kwietnia 2016 r., V CSK 622/15).

Wskazać należy jednak, że fundamentem zarzutów zawartych we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania są wyłącznie kwestie dotyczące stanu faktycznego, który został zarówno przez Sąd Okręgowy, jak i Sąd Apelacyjny jednoznacznie ustalony. Skarżąca kontestuje ustalenia stanu faktycznego dokonane przez Sąd I instancji, ocenione bez przekroczenia granic swobodnej oceny dowodów, którą to ocenę Sąd II instancji zaaprobował i przyjął za własną.

Nie należy jednak zapominać o tym, że podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenie faktów lub oceny dowodów (art. 398³ § 3 k.p.c.), a Sąd Najwyższy związany jest ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia (art. 398¹³ § 2 k.p.c.).

Zdaniem skarżącej Sąd Apelacyjny wskazał, „iż pomimo faktu, iż odwołująca pracowała to okoliczność, iż pozostawała w ciąży i wiedziała, że skorzysta ze świadczeń z ubezpieczenia społecznego, jak również ta, iż zaledwie kilka dni po zatrudnieniu stała się niezdolna do pracy, świadczą o zawarciu umowy o pracę dla pozoru”, a takie stanowisko Sądu Apelacyjnego, nie koresponduje z dotychczasowym dorobkiem orzecznictwa Sądu Najwyższego. Z tym że Sąd Apelacyjny wyraźnie wskazał, że „strony spornej umowy o pracę sporządziły niezbędną dokumentację pracowniczą, M.S. miała przygotowane miejsce pracy, gdzie kilkakrotnie pojawiła się, wystawiając pewną liczbę faktur, wezwań do zapłaty oraz wykonując kilka telefonów, a składki na ubezpieczenia społeczne zostały odprowadzone. Nie jest to jednak wystarczające do uznania ważności przedmiotowej umowy o pracę łączącej ubezpieczoną z płatnikiem składek.” Sąd Apelacyjny przyjął również za Sądem I instancji, iż brak było podstaw do uznania, że czynności podjęte przez ubezpieczoną były dokonane w reżimie pracowniczym. Jak również wskazał, że „główną przesłanką pozwalającą na przyjęcie pozornego charakteru zatrudnienia wnioskodawczyni był jednak brak rzeczywistego zapotrzebowania na zatrudnienie nowego pracownika przez płatnika składek wyrażający się niezatrudnieniem nikogo na zastępstwo przez okres ponad ośmiu miesięcy i niewykazaniem, iż zainteresowany faktycznie poszukiwał pracownika w tym okresie”. Sąd drugiej instancji wbrew twierdzeniom skarżącej nie ocenił pozorności spornej umowy o pracę jedynie przez pryzmat stanu ciąży ubezpieczonej ani też przez krótkotrwałe wykonywanie przez nią obowiązków pracowniczych. Sąd Apelacyjny wziął pod uwagę m.in. następstwo czasowe określonych zdarzeń oraz okoliczności zawarcia umowy. Stanowisko takie nie odbiega od ugruntowanego w tym zakresie dorobku orzecznictwa i jak najbardziej pozostaje z nim spójne (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 7 października 2009 r., III PK 38/09; z dnia 19 października 2007 r., II UK 56/07). Pozorność umowy wynikająca z art. 83 k.c. w związku z art. 300 k.p. zachodzi, gdy pomimo zawarcia

umowy, praca nie jest w ogóle świadczona, ewentualnie okoliczności faktyczne jej wykonywania nie wypełniają cech stosunku pracy (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 listopada 2020 r., II UK 228/19). W przedmiotowej sprawie – co wynika z ustaleń poczynionych przez sądy obu instancji – praca wykonywana przez Ubezpieczoną nie wypełniała cech stosunku pracy.

Tymczasem, skoro w myśl art. 398³ § 3 k.p.c. podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów, to nie mogą one zatem przemawiać również za oczywistą zasadnością skargi. Polemika skarżącej z oceną dowodów dokonaną szczególnie przez Sąd Apelacyjny, prowadząca do zakwestionowania ustalonego przez ten sąd stanu faktyczny sprawy nie uzasadnia, w świetle art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 25 kwietnia 2022 r., I CSK 383/22).

Poza tym, zdaniem skarżącej jedyną podstawą nieważności, którą Sąd Apelacyjny w niniejszej sprawie mógł rozważać (a w ogóle tego nie badał) był art. 58 k.c., a nie zaś art. 83 k.c. Ten zarzut skarżącej potraktować należy jako chybiony w uwagi na to, że przepis art. 83 k.c. i art. 58 § 1 k.c. stanowią odrębne i samodzielne podstawy nieważności czynności prawnej (M. Gutowski (w:) M. Gutowski (red.), Kodeks cywilny. Tom I. Komentarz do art. 1-352, Warszawa 2021, pkt III.6). Czynność zmierzająca do obejścia prawa nie może być z reguły czynnością pozorną z tego choćby względu, że pierwsza zostaje rzeczywiście dokonana, druga zaś jest jedynie symulowana. Niekiedy ważna może być w świetle art. 83 § 1 zdanie drugie k.c. czynność ukryta. Dopiero wówczas jest możliwe badanie jej treści i celu w świetle kryteriów wyrażonych w art. 58 k.c. Nie jest więc możliwe takie obejście prawa poprzez dokonanie czynności prawnej pozornej (wyroki Sądu Najwyższego z dnia: 29 marca 2006 r., II PK 163/05, 29 maja 2013 r., I UK 649/12, 18 marca 2014 r., II UK 374/13, 7 grudnia 2016 r., II UK 460/15, postanowienia Sądu Najwyższego z dnia: 4 czerwca 2020 r., III UK 437/19, 23 marca 2021 r., III USK 52/21, por. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 17 listopada 2005 r., I FSK 204/05 oraz M. Safjan (w:) K. Pietrzykowski (red.), Kodeks cywilny. Tom I. Komentarz. Art. 1-449¹⁰, Warszawa 2020, art. 58 k.c., pkt

III.2, P. Sobolewski (w:) K. Osajda (red. serii), W. Borysiak (red. tomu), Kodeks cywilny. Komentarz, Warszawa 2022, art. 58 k.c., pkt 3).

Z uwagi na powyższe, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. orzekł jak w sentencji. O kosztach procesu rozstrzygnięto na podstawie reguły z art. 99 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.

[as]